

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

КИРИЛЮК Н. В.

УДК 339.92

Кирилюк Н. В. Глобалізаційні та інтеграційні чинники трансформації європейських національних моделей економічного розвитку

У статті розглянуто особливості національних моделей економічного розвитку європейських країн, виокремлено екзогенні та ендогенні чинники їх трансформації. Детально проаналізовано екзогенні фактори трансформації, які включають процеси глобалізації, зокрема такі форми її прояву, як техноглобалізація, фінансова глобалізація, а також регіональна інтеграція. У роботі відмічено найсуттєвіші трансформаційні зміни, серед яких перерозподіл робочої сили зі сфери промисловості та сільського господарства на користь сфери послуг, перехід функцій управління до наднаціональних органів, поширення ТНК із державною власністю як відповідь на виклики транснаціоналізації економіки, збільшення обсягів фінансування інноваційної політики, активізація інноваційної діяльності бізнесу, розвиток «зелених» інновацій, зростання податкового навантаження на працездатне населення у зв'язку зі збільшенням частки непрацездатного населення, поширення державно-приватних партнерств як домінуючого вектора господарського розвитку.

Ключові слова: глобалізація, регіональна інтеграція, національна модель економічного розвитку, чинники трансформації.

Бібл.: 15.

Кирилюк Надія Василівна – аспірантка, кафедра міжнародної економіки, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirilyuk.work@gmail.com

УДК 339.92

Кирилюк Н. В. Глобализационные и интеграционные факторы трансформации европейских национальных моделей экономического развития

В статье рассмотрены особенности национальных моделей экономического развития европейских стран, выделены экзогенные и эндогенные факторы их трансформации. Подробно проанализированы экзогенные факторы трансформации, включающие процессы глобализации, в частности такие формы ее проявления, как техноглобализация, финансовая глобализация, а также региональная интеграция. В работе отмечены наиболее существенные изменения, среди которых перераспределение рабочей силы из сферы промышленности и сельского хозяйства в пользу сферы услуг, переход функций управления к наднациональным органам, распространение ТНК с государственной собственностью как ответ на вызовы транснационализации экономики, увеличение объемов финансирования инновационной политики, активизация инновационной деятельности бизнеса, развитие «зеленых» инноваций, увеличение налоговой нагрузки на работоспособное население в связи с ростом доли неработоспособного населения, распространение государственно-частных партнерств как доминирующего вектора хозяйственного развития.

Ключевые слова: глобализация, региональная интеграция, национальная модель экономического развития, факторы трансформации.

Библ.: 15.

Кирилюк Надежда Васильевна – аспірантка, кафедра міжнародної економіки, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirilyuk.work@gmail.com

UDC 339.92

Kirilyuk N. V. Globalisation and Integration Factors of Transformation of European National Models of Economic Development

The article considers specific features of national models of economic development of European countries and marks out exogenous and endogenous factors of their transformation. It analyses in detail exogenous factors of transformation, which include processes of globalisation, namely such forms of its manifestation as techno-globalisation, financial globalisation and regional integration. The article marks out the most significant changes including redistribution of labour force from industry and agriculture into the sphere of services, transition of managerial functions to supra-national bodies, expansion of multinational corporations with state ownership as a response to challenges of trans-nationalisation of economy, increase of volumes of financing innovation policy, activation of innovation business activity, development of green innovations, increase of tax load on able-to-work population due to the growth of the share of unable-to-work population, and expansion of state and private partnerships as a dominating vector of economic development.

Key words: globalisation, regional integration, national model of economic development, factors of transformation.

Bibl.: 15.

Kirilyuk Nadezhda V. – Postgraduate Student, Department of International Economics, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: kirilyuk.work@gmail.com

Глобалізація та її вплив на різні сфери життя людства стала однією з найбільш гостро обговорюваних тем ще наприкінці ХХ століття, не втратила вона своєї актуальності і в ХХІ столітті. Глобалізація виступає домінуючим чинником трансформації національних країнових моделей економічного розвитку. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема детального дослідження та аналізу трансформаційних процесів в європейських країнах під впливом глобалізації та регіональної інтеграції. Оскільки економічна модель ви-

ступає не лише результатом існування певної концепції розвитку, а й засобом, формою передбачення тенденцій подальшого функціонування та розвитку економічної системи суспільства, то вирішення згаданої проблеми має також практичне значення.

Питанням глобалізації та регіональної інтеграції, особливостям європейських національних моделей економічного розвитку присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: Ф. Андрушкевича, Л. Антонюк, А. Бебело, Д. Белла, О. Беляєва,

В. Гейця, І. Гражевської, Ю. Зайцева, Д. Лук'яненко, А. Поручника, В. Сацка, Дж. Стігліца, Я. Столярчук, А. Філіпенко, В. Чужикова, Ю. Шишкова та ін. Незважаючи на інтерес учених-економістів до вивчення проблем глобалізації та регіоналізації й пов'язаних з ними процесів, незначна увага дослідників приділялася їх впливу на трансформацію європейських національних моделей економічного розвитку.

Актуальність означених завдань і необхідність проведення подальших досліджень з метою вдосконалення національних моделей економічного розвитку європейських країн зумовили вибір теми і мети дослідження. *Метою* даної публікації є з'ясування природи та дослідження впливу глобалізаційних та інтеграційних факторів на економічні системи країн Європи.

Урозвинених європейських країнах з другої половини ХХ століття реалізуються три групи країн-моделей ринкової економіки: ліберальна (Великобританія, Ірландія, Ліхтенштейн), модель соціального ринкового господарства (характерна для Німеччини, Австрії, Франції, Андорри, Кіпру, Бельгії, Нідерландів, Люксембургу) і соціал-демократична, або «скандинавська» модель (поширена в Швеції, Фінляндії, Данії, Норвегії, Швейцарії, Італії, Ватикані, Іспанії, Сан-Марино, Мальті, Португалії, Греції та Ісландії), які відрізняються одна від одної за структурою власності, соціальною політикою, участю держави у процесах перерозподілу ВВП, межами державної участі в економіці. Окрему групу становлять економічні системи постсоціалістичних країн, які тільки в останні два десятиліття здійснили перехід від командно-адміністративної економіки до ринкової. Для них більшою мірою характерні субрегіональні моделі економічних систем – приміром, прибалтійська (Латвія, Литва, Естонія), центрально-східноєвропейська (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія), трансформаційна пострадянська (для України, Росії, Білорусі, Молдови), південноєвропейська (Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія).

З 1980-х років відбувається трансформація моделей економічного розвитку європейських країн під впливом як ендогенних (несприятлива демографічна ситуація, наростання структурного безробіття, технологічні зміни в матеріальному виробництві, вичерпність паливно-енергетичних ресурсів, структурні зміни у системі споживання, соціалізація виробництва, демократизація відносин економічної власності), так і екзогенних факторів. Екзогенні фактори трансформації моделей економічного розвитку європейських країн включають процеси глобалізації, зокрема такі форми її прояву, як техноглобалізація, фінансова глобалізація, а також регіональна інтеграція.

Найбільш поширеною класифікацією глобалізаційних чинників є поділ українським вченим Андрушкевичем В. Г. на такі групи: економічні, політичні, культурні, ідеологічні, науково-технологічні, ресурсо-екологічні, соціальні [1]. Базуючись на даній класифікації та доповнюючи її, виділимо основні глобалізаційні

чинники трансформації національних моделей європейських країн.

Насамперед це економічні чинники, до яких відносяться інтернаціоналізація виробництва, торгівлі та фінансів; транснаціоналізація економіки; лібералізація ринків товарів і послуг, капіталів, робочої сили та формування глобальних ринків; дерегуляція фінансових ринків; загострення глобальної конкуренції.

Стійкою тенденцією розвитку сучасної світової економіки є поглиблення процесів транснаціоналізації. Так, кількість зареєстрованих ТНК в 1970 р. становила 7 тис., у 1976 р. – 11 тис. та 86 тис. зарубіжних філій, а в 1990 р. – 24 тис. ТНК. Характерною особливістю є те, що, починаючи з кінця 1990-х рр., кількість ТНК залишається відносно стабільною, а зростає лише кількість їх зарубіжних філій. За оцінками ЮНКТАД, на ТНК припадає третина світового експорту та 1/4 світового ВВП. Лише на зарубіжні філії ТНК припадає 1/10 світового ВВП. У 2011 р. обсяг продажів зарубіжній філій ТНК становив 27 877 млрд дол., кількість зайнятих в зарубіжних філіях – 69 млн осіб, обсяги експорту склали 7 358 млрд дол. [2]

Поглиблення інтеграції національних ринків товарів і послуг, робочої сили, фінансових ринків обмежує можливість урядів європейських країн проводити незалежну політику щодо регулювання відповідних ринків. Про високий динамізм фінансової інтеграції та стрімке зростання рівня фінансової взаємозалежності національних економік країн світу та країн Європи, зокрема, свідчить такий показник, як відношення сумарного обсягу нагромадженого іноземного капіталу до ВВП: якщо протягом 1870 – 1914 рр. він зріс з 7 до 20%, а з 1945 до 1980 р. – з 5 до 18%, то на початку ХХІ століття досягнув позначки 62% [3].

Під впливом глобалізації відбувається перерозподіл робочої сили зі сфери промисловості та сільського господарства на користь сфери послуг. Якщо в 1970-х роках в Італії у сфері послуг було зайнято 41,5% від загальної кількості працюючого населення, то в 2009 р. показник досяг 68,3%, причому темп приросту склав 64,8%. У 2009 р. серед європейських країн в Нідерландах було відмічено найвищий показник зайнятих у сфері послуг – 80,5%, що на 40,6% більше, ніж у 1970-х рр. Тоді як в Словенії частка зайнятих у відповідному секторі становила лише 58,5%, а в Чехії – 59,3% [4].

Французький дослідник Л. Фабіус стверджує, що в ХХІ столітті на зміну державі-володарю приходять держава-партнер. Це робить її більш ефективною та відкритою. У результаті в процесі взаємопроникнення міжнародних товарно-фінансових потоків домінуючим вектором господарського розвитку стають державно-приватні партнерства. В Україні організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі визначає Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 № 2404-VI.

Після масштабної приватизації у світі 1980-90-х років частка держави в капіталі підприємств скоротилась. Держава в країнах ЄС практично пішла з промис-

ловості, залишаючись в галузях інфраструктури. Хоча і сюди проникають ринкові принципи та механізми, що служать підвищенню ефективності функціонування цієї необхідної для суспільства сфери. Спостерігається доволі успішна комерціалізація окремих галузей інфраструктури. Серед них – транспорт, електроенергетика, зв'язок. Досвід 1970-80-х років продемонстрував потребу державних монополій у значних субсидіях.

Згідно з даними Європейського інвестиційного банку, у 1990 – 2006 рр. у країнах ЄС було підписано більше 1000 контрактів державно-приватного партнерства на суму більше 200 млрд євро. З них на кінець 2006 р. близько 3/4 припадало на Великобританію (812). Друге місце у Іспанії – 9% (92). На Італію, Францію, Німеччину, Португалію разом припадає 20 – 30 контрактів. В інших країнах ЄС було укладено близько 5% контрактів від загальної кількості [5].

Стосовно галузевого розподілу слід відмітити, що в країнах Європейського союзу основна частка фінансування в інфраструктуру на базі державно-приватного партнерства припадає на залізничні дороги та шосейні сполучення – 46 та 35% відповідно. Енергетика отримує лише 7%, аеропорти 6%, тоді як проекти, пов'язані з фінансуванням освіти та охорони здоров'я, отримують по 3% кожен. Якщо говорити про нові країни – члени ЄС, то найбільший обсяг інвестицій був спрямований до сфери телекомунікацій (69%), частка сектора енергетики складала 23,6%, решта – 7,4% було здійснено в дороги, системи водопостачання та ін. [6].

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується загостренням глобальної конкуренції, що відбувається під впливом лібералізації ринків товарів і послуг, капіталів, робочої сили та формуванням глобальних ринків, на яких конкурують вже не держави, а фірми та окремі особистості. На думку дослідника глобальної конкуренції професора Л. Л. Антонюк, глобалізація світової економіки загострює конкуренцію, що здійснюється на міждержавному (конкуренція держав); міжрегіональному (конкуренція регіонів) і мікроекономічному рівнях, зумовлюючи нестійкість конкурентних переваг суб'єктів міжнародних економічних відносин. Це вимагає постійного вдосконалення, гнучкого пристосування до змін світової кон'юнктури та мінливого конкурентного середовища. Міжнародна конкурентоспроможність країн пов'язана передусім із високоефективними факторами виробництва, конкурентними перевагами в найбільш прибуткових сферах і сильними позиціями національних фірм на світовому ринку. Для досягнення та утримання високого конкурентного статусу країни має значення характер конкурентних переваг, які вона розвиває. Стратегічними факторами успіху країн в економічному змаганні за лідерство на світових ринках стають інноваційні зрушення, ключові компетенції та конкурентоспроможні ділові моделі [7].

Проведене компанією «Pricewaterhouse Coopers» (PWC) дослідження результатів фінансової діяльності 399 компаній, головні офіси яких розташовані в семи найбільш розвинутих країнах (у тому числі в Німеччині, Великобританії, Франції, Італії), виявило помітні роз-

біжності в розвитку найбільш і найменш інноваційних компаній. У компаніях – інноваційних лідерах сукупна дохідність акціонерів на 37% перевищувала середню. У таких компаніях понад 75% обороту припадало на товари і послуги, уведені за останні 5 років [8].

Щодо політичних факторів, то їх ряд представлений такими процесами: демократизація суспільного життя, зростання офіційної кількості демократичних держав; політична інтеграція, утворення наднаціональних і глобальних політичних інститутів (ООН, МВФ, СБ, ЄС, ОБСЄ); зростання впливу міжнародних неурядових організацій, міжнародної спільноти в цілому на внутрішню політику та зовнішню економічну політику держав, у тому числі європейських.

У країнах Європи перехід функцій управління до наднаціональних органів набув особливого поширення зі створенням Європейського Союзу. Реалізація спільних інтересів відбувається через горизонтальні та секторальні, а також зовнішні політики ЄС. Загальний бюджет для реалізації політик ЄС в 2013 р. складає 132,8 млрд євро, з них 59 млрд євро спрямовується на сталий розвиток (політика конкурентоспроможності та згуртування), 57,5 млрд євро – на збереження та управління природними ресурсами [9]. У 2008 р. вперше за час існування Спільного бюджету ЄС на перше місце виїшла структурна політика.

Головними суб'єктами, що вирішально впливають на світогосподарські процеси, в епоху глобалізації виступають міжнародні організації (МВФ, СБ, ЮНКТАД, ФАО, МОП, СОТ), країни Великої вісімки, регіональні економічні та фінансові організації, багатонаціональні корпорації, інституціональні інвестори (пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії), неурядові організації, окремі видатні особистості (університетські професори, лауреати Нобелівської премії, відомі фінансисти, підприємці та ін.), великі міста [10].

Діяльність ТНК все менше піддається регулюванню державних і наддержавних інститутів. У зв'язку з цим уряди західноєвропейських країн поширюють свій вплив шляхом участі в капіталі ТНК. Відповідно до звіту ЮНКТАД в 2010 р. нараховувалося 650 ТНК із часткою державної власності, 19 з яких ввійшли до списку 100 найбільших ТНК світу. Кількість їх зарубіжних філій складала 8 500. Вони становлять 1% від загальної кількості ТНК, але їх частка у зарубіжному інвестуванні складає 11%. Більшість таких компаній розташовано в країнах, що розвиваються: Південна Африка (54), Китай (50), Малайзія (45), ОАЕ (21), Індія (20). Серед розвинутих країн найбільшого поширення ТНК з державною власністю набули в Західній Європі: Данія (36), Франція (32), Норвегія (27), Фінляндія (21), Швеція (18) [11].

Культурні та ідеологічні фактори охоплюють процеси глобальної циркуляції ідей, експорту західних цінностей тощо; розповсюдження загальних стандартів, цінностей, ідеалів (прав людини, свободи особистості тощо); інтеграції країн у глобальне суспільство з одночасними намаганнями збереження культурної самобутності.

До групи науково-технологічних факторів належать процеси становлення техноглобалізму, розвиток

технологій комунікації, розширення міжнародних комунікаційних потоків (у тому числі становлення міжнародного інформаційного простору); глобалізація науки та скорочення терміну втілення в практику результатів наукових досліджень; технологічні ризики та необхідність контролю за ними.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали матеріально-технічною базою виникнення і поширення глобальних виробничо-фінансових структур, що привело до зростання продуктивності праці у всіх сферах виробництва. Згідно з дослідженням ЕУ KLEMS, проведеним Європейською Комісією, розвиток ІКТ сприяє нарощуванню обсягів ВВП. Протягом 1995 – 2005 рр. середній темп зростання ВВП країн ЄС-15 (не включаючи Грецію, Ірландію, Люксембург, Португалію та Швецію) становив 2,2%. Залучення додаткової робочої сили та збільшення робочого часу забезпечили зростання ВВП лише на 0,6%, тоді як додаткові капіталовкладення забезпечили в середньому зростання на 1,2%. З них вкладення в ІКТ забезпечили приріст на рівні 0,6%, інші капіталовкладення – також на 0,6%. Порівнюючи з 1980 – 1995 рр., коли вкладення в ІКТ забезпечили лише 0,4%, а інші капіталовкладення – 0,7% зростання ВВП, можна зробити висновок щодо зростання значення капіталовкладень в ІКТ для нарощування ВВП у порівнянні з іншими капіталовкладеннями [12].

Протягом другої половини ХХ століття пріоритети розвитку науки та технологій визначались, перш за все, забезпеченням національної безпеки та обороноздатності. З часом не менш важливими стали завдання збереження навколишнього середовища та охорони здоров'я. В умовах загострення глобальної конкуренції у всіх сферах світового розвитку посилюється вплив нової системи формують факторів функціонування національних інноваційних систем. У нових умовах, коли промисловість, наука, технології, інформація і навіть управління стають глобальними, виникають конфлікти та протиріччя принципово нової природи, що потребують нових рішень.

У Франції гостра реакція на зміну зовнішніх умов економічного та науково-технічного розвитку також привела до переорієнтації державного напрямку інноваційної політики. Новий соціалістичний уряд сприяє передачі знань та технологій із державного сектора науки до сектора промисловості, формуванню юридичних, економічних (фінансових податкових та ін.) умов для активізації інноваційних підприємств, особливо малих та середніх, омолодженню та оновленню наукових кадрів, підвищенню їх мобільності.

Що стосується Великобританії, то пріоритетом науково-технічної та інноваційної політики стало створення стійкої «зеленої» економіки. У державній стратегії на найближчі 10 років виокремлено чотири основні групи галузевих пріоритетів державної підтримки: сфери сталого розвитку, що стосуються глобальних соціально-економічних проблем; напрямки, де країна володіє найбільшою компетенцією; технології, що створюють загальні платформи для інновацій в інших галузях.

Серед країн Європи Німеччина має найвищі показники фінансування НДДКР, причому більшість галузевих досліджень фінансують великі промислові підприємства, а малі та середні підприємства виконують функцію «інноваційних маяків», вказуючи на найбільш прогресивні напрямки досліджень і технологічного розвитку. У зв'язку з глобальною кризою 2008 р. зросла частка державного фінансування бізнес-проектів для підтримки наукових досліджень і розробок, що допомогло запобігти згортанню коштовних стадій досліджень.

Сучасні виклики глобального розвитку особливо гостро сприймаються в малих країнах. Як приклад можна навести Фінляндію, де нова стратегія розвитку сектора НДДКР була прийнята в 2010 р., на якій базуються «Основні напрями досліджень та інновацій на 2011 – 2015 рр.». Основним глобальним викликом для громадян були негативні зміни навколишнього середовища, тому стратегічним завданням є розвиток «зелених» інновацій. Основною ж національною проблемою є несприятлива демографічна ситуація, пов'язана зі старінням населення, яку країна поставила собі за завдання вирішити шляхом розвитку системи охорони здоров'я. До пріоритетів інноваційної політики відноситься сфери біотехнології в галузі медицини, біофармацевтики, дослідження стовбурових клітин (відсутні будь-які обмеження). Важливим завданням виступає активізація інноваційної діяльності у сфері послуг з метою підвищення продуктивності праці та якості життя громадян [13].

Характеризуючи ресурсно-екологічні глобалізаційні фактори, варто згадати обмеженість природних ресурсів і перспективи їхнього вичерпання; негативні екологічні ефекти (глобальне потепління, збільшення природних катастроф). Для такої європейської країни, як Норвегія, енергетична криза 1970-х і 1980-х років і, як наслідок, різке підвищення попиту на нафтопродукти в західній Європі, значним чином позитивно вплинуло на економічне, політичне та соціальне життя країни. Розширюючи масштаби освоєння ресурсів шельфу, Норвегія до кінця 1990-х років вийшла на 6-е місце у світі (4,6% світового виробництва) по видобутку нафти та газоконденсату. Країна згодом змогла диверсифікувати свою спеціалізацію у світовому господарстві, освоюючи нові сфери діяльності, здійснюючи перехід на новітні технології, тобто на інноваційний шлях розвитку [14].

З іншого боку, використання нафто- та газопродуктів негативно впливає на навколишнє середовище. Ще в 2007 р. Європейська Рада затвердила довгострокові цілі енергетичної політики, а в 2009 р. була видана Директива Європейської комісії, згідно з якою до 2020 р. частка відновлюваних джерел енергії в ЄС має підвищитись до 20%. При цьому кількість викидів парникових газів має зменшитись щонайменше на 20% (у порівнянні з рівнем 1990 р.), а ефективність використання енергії має збільшитись на 20%.

За період 2000 – 2011 рр. у країнах ЄС використання ВДЕ набуло широкомасштабного характеру в електроенергетичній промисловості. Було введено близько 84 ГВт вітрових електричних станцій (ВЕС) та 47 ГВт фотоелектричних станцій (ФЕС), при цьому є тенденція

на поступове виведення з експлуатації АЕС (14 ГВт) та електростанцій, що використовують вугілля та нафту (відповідно 10ГВт і 14ГВт) [15].

Із загальною тенденцією до соціалізації світової економіки соціальні фактори набувають особливо важливого значення. Серед них можна виділити такі: колосальні масштаби міжнародної мобільності людських ресурсів; збереження нерівності в умовах життя та доступу до благ представників різних народів; неспроможність світової спільноти подолати бідність на планеті, відсутність можливості реалізації фізіологічних і соціальних проблем у значній кількості населення; нерівномірність розвитку світового ринку праці; асиметрія в демографічних процесах (з одного боку, старіння населення в розвинених країнах, з іншого – демографічний бум в країнах, що розвиваються, що стають донорами робочої сили для більш розвинених країн, у тому числі європейських).

Представники ООН прогнозують, що в найближчі десятиліття суттєвих змін зазнає співвідношення між працездатною і непрацездатною частинами населення в напрямку зростання частки тих, хто в майбутньому потребуватиме соціальної допомоги. Достатньо сказати, що до 2050 р. частка населення похилого віку досягне за прогнозами 22% загальної чисельності світового населення, тоді як у 2007 р. вона становила 11%, а у 1950 р. – лише 8%. Не випадково, що вже сьогодні європейські держави відчувають наростаючий демографічний тиск на фінансовий стан національних систем пенсійного забезпечення. Наприклад, у Великобританії виплата пенсій поглинає нині понад 10% ВВП, в Італії – майже 20%, а до 2030 р. дані показники можуть досягнути відповідно 15,5 та 33,3% [8]. Тож закономірним є той факт, що пенсійні виплати разом із медичним страхуванням забезпечуються переважно за кошти відрахувань від заробітної плати і прибутків у однакових пропорціях, оподаткуванням усього працездатного населення та іншими методами.

ВИСНОВКИ

Під впливом глобалізації та регіональної інтеграції в європейських країнах, починаючи з 1980-х рр., відбуваються трансформаційні зміни, серед яких найсуттєвішими варто відзначити перерозподіл робочої сили зі сфери промисловості та сільського господарства на користь сфери послуг, перехід функцій управління до наднаціональних органів, поширення ТНК із державною власністю як відповідь на виклики транснаціоналізації економіки, збільшення обсягів фінансування інноваційної політики, активізація інноваційної діяльності бізнесу, розвиток «зелених» інновацій, зростання податкового навантаження на працездатне населення, поширення державно-приватних партнерств як домінуючого вектора господарського розвитку. Подальших досліджень потребують детальний аналіз напрямів і векторів трансформації моделей економічного розвитку, зокрема, їх соціалізація. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушкевич Ф. Природа та сутність глобалізаційних змін сучасного світу / Ф. Андрушкевич // Гілея. Исто-

ричні науки. Філософські науки. Політичні науки : Наук. вісник: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 32. – С. 143 – 149.

2. UNCTAD, World Investment Report 2012, 5 July 2012.

3. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку : монографія / Я. М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с.

4. OECD Factbook 2013 : Economic, Environmental and Social Statistics, 09 Jan 2013.

5. Клинова М. В. Государство и частный капитал в поисках прагматического взаимодействия / М. В. Клинова. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 122 с.

6. Партнерство государственного и частного секторов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.research.by/webroot/delivery/files/pp2007r01.pdf

7. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л. Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.

8. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : монографія / [Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот, Я. М. Столярчук, та ін.]; за заг. ред. докторів екон. наук, професорів Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2011. – 703 с.

9. Definitive adoption of the European Union's general budget for the financial year 2013 – Official Journal L 56 of 08/03/2013.

10. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.

11. UNCTAD, World Investment Report 2011, 26 July 2011.

12. EU KLEMS Growth and Productivity Accounts, November 2007.

13. Наука и инновации: выбор приоритетов / Отв. ред. Н. И. Иванова. – М.: ИМЭМО РАН, 2012. – 235 с.

14. Минерально-сырьевые ресурсы и экономическое развитие : Сборник научных трудов / Отв. ред. В. Б. Кондратьев, Ю. Л. Адно. – М.: ИМЭМО РАН, 2010. – 211 с.

15. Экология и энергетика: локальные ответы на глобальные вызовы (Мировое развитие. Выпуск 7) / Отв. ред. Ю. Д. Квашнин, Н. В. Тоганова. – М.: ИМЭМО РАН, 2012. – 111 с.

Науковий керівник – Поручник А. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

REFERENCES

Andrushkevych, F. "Pryroda ta sutnist hlobalizatsiinykh zmin suchasnoho svitu" [The nature and essence of globalization changes the modern world]. *Hileia. Istorychni nauky. Filosofski nauky. Politychni nauky*, no. 32 (2010): 143-149.

Antoniuk, L. L. *Mizhnarodna konkurentospromozhnist krain: teoriia ta mekhanizm realizatsii* [International competitiveness: theory and mechanisms]. Kyiv: KNEU, 2004.

"Definitive adoption of the European Union's general budget for the financial year 2013". *Official Journal L 56*, March 08, 2013.

"EU KLEMS Growth and Productivity Accounts", 2007.

"Ekologija i energetika: lokalnye otvety na globalnye vyzovy" [Environment and Energy: local responses to global challenges]. In *Mirovoe razvitie*. Moscow: IMEMO RAN, 2012.

Filipenko, A. S. *Hlobalni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriia i suchasnist* [Global forms of economic development: history and modernity]. Kyiv: Znannia, 2007.

Klinova, M. V. *Gosudarstvo i chastnyy kapital v poiskakh pragmaticheskogo vzaimodeystviia* [The state and private capital in search of pragmatic engagement]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.

Luk'ianenko, D. H., Poruchnyk, A. M., and Kolot, A. M. *Resursy ta modeli hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku* [Resources and models for global economic development]. Kyiv: KNEU, 2011.

Mineralno-syryevye resursy i ekonomicheskoe razvitie [Mineral resources and economic development]. Moscow: IMEMO RAN, 2010.

Nauka i innovatsii: vybor prioriteto [Science and Innovation: the choice of priorities]. Moscow: IMEMO RAN, 2012.

OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics, 2013.

"Partnerstvo gosudarstvennogo i chastogo sektorov" [The partnership of public and private sectors]. www.research.by/webroot/delivery/files/pp2007r01.pdf

Stoliarchuk, Ya. M. *Hlobalni asyetrii ekonomichnoho rozvytku* [Global asymmetry of economic development]. Kyiv: KNEU, 2009.

UNCTAD, *World Investment Report 2011*, July 26, 2011.

"UNCTAD". *World Investment Report, 2012*, July 5, 2012.

УДК 339.9.012.24

ВПЛИВ МЕХАНІЗМУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АВІАЦІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЇХ ФІНАНСОВУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

ПІЛЕЦЬКА С. Т.

УДК 339.9.012.24

Пілецька С. Т. Вплив механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості на їх фінансову незалежність

Фінансова незалежність підприємства – це становище, при якому підприємство залишається здатним задовольняти власними або позиковими коштами потреби операційної діяльності в умовах впливу зовнішнього середовища. Фінансова незалежність промислового авіаційного підприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (економічна складова зовнішньоекономічної діяльності), з одного боку, виступає одночасно елементом зовнішньоекономічної діяльності та вимірювачем її результативності, а з іншого – наслідком ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Якщо первісно фінансова незалежність є відсутньою, то вона утворюється через формування ефекту, як це передбачено у контракті, тобто через взаємозв'язок із організаційною складовою зовнішньоекономічної діяльності. Досягнення фінансової незалежності, яке передбачено змістом зовнішньоекономічного контракту, можливе шляхом вживання тактичних заходів з мінімізації валютних ризиків. Якісна характеристика змісту та обґрунтування форми контракту, особливо, коли йдеться про довгострокові контракти, становлять основу взаємодії підприємства із зовнішньоекономічними партнерами незалежно від політичних змін, які відбуваються в різних країнах.

Ключові слова: фінансова незалежність, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний договір, механізм, валютні ризики, ефективність, контракт.

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Пілецька Саміра Тимофіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний авіаційний університет (пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03058, Україна)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru

УДК 339.9.012.24

Пілецька С. Т. Влияние механизма внешнеэкономической деятельности предприятий авиационной промышленности на их финансовую независимость

Финансовая независимость предприятия – это положение, при котором предприятие остается способным удовлетворять собственными или заемными средствами потребности операционной деятельности в условиях влияния внешней среды. Финансовая независимость промышленного авиационного предприятия как субъекта внешнеэкономической деятельности (экономическая составляющая внешнеэкономической деятельности), с одной стороны, выступает одновременно элементом внешнеэкономической деятельности и измерителем её результативности, а с другой – следствием эффективности внешнеэкономической деятельности. Если первоначально финансовая независимость отсутствует, то она образуется через формирование эффекта, как это предусмотрено в контракте, то есть через взаимосвязь с организационной составляющей внешнеэкономической деятельности. Достижение финансовой независимости, предусмотренное содержанием внешнеэкономического контракта, возможно путем принятия тактических мер по минимизации валютных рисков. Качественная характеристика содержания и обоснования формы контракта, особенно, когда идет речь о долгосрочных контрактах, составляют основу взаимодействия предприятия с внешнеэкономическими партнерами независимо от политических изменений, происходящих в разных странах.

Ключевые слова: финансовая независимость, внешнеэкономическая деятельность, внешнеэкономический договор, механизм, валютные риски, эффективность, контракт.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Пілецька Саміра Тимофіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, учета і аудиту, Національний авіаційний університет (пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03058, Україна)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru

UDC 339.9.012.24

Piletska S. T. Influence of the Mechanism of Foreign Economic Activity of Aviation Industry Companies upon their Financial Independence

Financial independence of a company is a state when the company stays capable of satisfying requirements of operational activity with own or borrowed funds under conditions of influence of external environment. Financial independence of an industrial aviation company as a subject of foreign economic activity (economic component of foreign economic activity), on the one hand, is also an element of foreign economic activity and a measure of its effectiveness and, on the other hand, consequence of effectiveness of foreign economic activity. If originally financial independence is absent, then it is formed through formation of an effect, as it is envisaged in a contract, in other words, through interconnection with the organisational component of foreign economic activity. Achievement of financial independence, envisaged by a foreign economic contract, is possible through adoption of tactical measures on minimisation of currency risks. Quality characteristic of the content and justification of the form of the contract, especially when we speak about long-term contracts, constitutes the basis of interaction of a company with foreign economic partners irrespective of political changes that take place in different countries.

Key words: financial independence, foreign economic activity, foreign economic agreement, mechanism, currency risks, effectiveness, contract.

Pic.: 2. **Bibl.:** 8.

Piletska Samira T. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Finance, Accounting and Audit, National Aviation University (pr. Kosmonavta Komarova, 1, Kyiv, 03058, Ukraine)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru